

MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİMİZİ QORUYAQ

Nuranə Mirzəyeva,
Astara Pedaqoji Kollecinin müəllimi

Məqalədə dövlətimizin dəstəyi və qayğısı nəticəsində 2009-cu ildə UNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına salınmış Azərbaycan aşıq sənəti və onun görkəmli nümayəndəsi Aşıq Ələsgər haqqında informasiya verilir. Milli-mənəvi dəyərlərimizin tələbələrə aşılmasında sinifdən xaric tədbirlərin təşkili və bu tədbirlərin gənc nəslin mənəvi aləminin zənginləşməsində rolundan bəhs olunur.

Açar sözlər: gənc nəsil, tərbiyə, sinifdən xaric tədbirlər, qeyri-maddi mədəni irs, aşıq sənəti.

Ключевые слова: молодое поколение, воспитание, внеклассные мероприятия, нематериальное культурное наследие, искусство ашугов.

Key words: younger generation, education, extracurricular events, non-material heritage, ashig art.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcək vətəndaşının savadlı, tərbiyəli, mədəni, əxlaqi cəhətdən saf, mənəvi cəhətdən kamil bir insan kimi yetişməsi qarşıda duran vacib pedaqoji və sosial problemlərdəndir. Cəmiyyət üçün yararlı vətəndaş yetişdirmək məsuliyyəti təhsil müəssisələrinin, müəllimlərin, o cümlədən ədəbiyyat müəllimlərinin üzərinə düşür.

Məlumdur ki, yüksək keyfiyyətlərə malik yeni insanı yalnız sinif-dərs prosesində tərbiyə etmək mümkün deyildir. Dərs çərçivəsi heç də həmişə müəllimə tələblərin daxili aləminə nüfuz etməyə, onlarda sağlam maraq və arzular oyatmağa, davranışlarındakı nöqsanları aradan qaldırmağa, milli-mənəvi dəyərlərimizi öyrətmək və qeyri-maddi mədəni irsimizə hörmətlə yanaşmaq kimi keyfiyyətləri aşılamağa imkan vermir. Həyatımızda baş verən hadisələr pedaqoqlar qarşısına tərbiyənin elə

problemlərini qoyur ki, onları təkcə dərs prosesində həll etmək qeyri-mümkündür. Bu nöqteyi-nəzərdən tələbələrlə dərsdən kənar tərbiyə işlərinin təşkili mühüm rol oynayır. Dərsdən kənar tərbiyə işləri sinifdən xaric tədbirlər formasında həyata keçirilir. Sinifdən xaric işlər məktəbdə təlim-tərbiyə işinin əsas tərkib hissəsidir. Ümumiyyətlə, təhsil müəssisələrində bu tip tədbirlərin təşkili şagirdlərin, tələbələrin estetik zövqünün formalaşmasına, mənəvi aləminin zənginləşməsinə, onlarda Vətənimizə, mədəniyyətimizə bağlılıq hissinin yaranmasına, milli ruhun formalaşmasına xidmət edir və tələbələrə dərs prosesində qazandıqları bilik, bacarıq və vərdişləri, nəcib keyfiyyətləri dərsdən kənar vaxtda möhkəmləndirməyə imkan verir.

2016-2017-ci tədris ilinin ikinci yarısından direktorumuzun təşəbbüsü ilə dövlətimizin dili, tarixi, mədəniyyəti ilə

bağlı, milli-mənəvi dəyərlər, qeyri-maddi mədəni irsimiz, multikulturalizm, əlamətdar və xüsusi günlərlə bağlı silsilə tədbirlərin keçirilməsi və tələbələrin bu tədbirlərin təşkilinə cəlb olunması, zəif oxuyan tələbələrin elmə, ədəbiyyata, mədəniyyətə münasibətində, etik davranışlarında ciddi dönüş yaratmış, fəal tələbələrin müəyyən bacarıq və qabiliyyətlərinin üzə çıxarılması- na müsbət təsir göstərmişdir.

Kollecdə keçirilən maraqlı tədbirlərdən biri də aşıq sənəti və qədim musiqi alətimiz olan sazın təbliği ilə bağlı təşkil olunmuş "Böyük el sənətkarı" adlı ədəbi-bədii gecə olmuşdur.

Aşıq sənəti xalqın özünün yaradıcılığıdır. Xalq yaradıcılığı isə heç bir texniki, metodiki kömək qəbul etmir. O, öz-özünə xalqın mədəni, iqtisadi-siyasi səviyyəsi ilə bərabər inkişaf edir. Bu elə bir sənət sahəsidir ki, orada şairin də yazıçının da, ədəbiyyatşünasın da, bəstəkarın da, çalmaq, oxumaq, oynamaq, söz qoşmaq və dastan söyləmək kimi incəsənətin bir çox növlərini özünə birləşdirən zəngin sənət sahəsidir.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın böyük səyi nəticəsində Azərbaycan aşıq sənəti 2009-cu ildə UNESCO-nun Bəşəriyyətin qeyri-maddi mədəni irsinin representativ siyahısına daxil edilmişdir.

Azərbaycan aşıq sənəti çox dərindən tarixi kökləri olan və yuzilliklər boyu keçilən inkişaf yolunun məntiqi məhsulu olsa da Azərbaycan aşıq yaradıcılığı dedikdə ilk yada düşən, böyük istedadı ilə aşıq sənətinin tarixi simvoluna çevrilmiş Aşıq Ələsgər olur. Azərbaycan aşıq sənətində özünəməxsus yeri olan böyük ustad Aşıq Ələsgər xalqımızın bədii təfəkkür tarixində

tükənməz bir xəzinə sahibidir. Aşıq Ələsgər yüz ildə bir dəfə dünyaya gələn nadir şəxsiyyətlərdəndir. O, özünün fitri istedadı, qeyri-adi bacarıq və qabiliyyətləri ilə Azərbaycan aşıq sənətində hamıdan seçilir. Maraqlıdır ki, Dədə Qorquddan sonra ədəbiyyatımızda "Dədə" titulu, "Dədə" künyəsi məhz Aşıq Ələsgərə verilib: Dədə Ələsgər.

Böyük el şairi, göyçəli Dədə Ələsgər 1821-ci ildə Ağkilsə kəndində, Alməmməd kişinin ocağında dünyaya göz açsa da, sonradan saz, söz, sənət sevən hər bir ocağın doğmasına, sevimlisinə çevrilmişdir. Aşıq Ələsgər üç müqəddəs ocağın doğmalığında yaşamış, üç müqəddəs ocağın istisində isinmişdir: bir şair qəlblə Alməmməd kişinin ata ocağında altı uşağın böyüyü kimi sevilmiş, bir, böyük ustad Aşıq Alının ocağında sənət dünyasının sirlərini öyrənmiş, bir də, Göyçə mahalının qoynunda Vətən övladı və tanınan sənətkar kimi pərvazlanmışdır.

Aşıq Ələsgər təhsil ala bilməmişdir. O, sənətin sirlərini el sənətkarlarının yanında öyrənmişdir. Aşıq Alının yanında 5 il şagird qalmışdır. Şeyirdilik dövrünü başa vurduqdan sonra aşıqlıq etmiş, toy məclisləri aparmışdır. Qısa bir zamanda o, nəinki Azərbaycanda, hətta Azərbaycanın hüdudlarından kənarında Türkiyədə, İranda Dağıstanda da ustad bir sənətkar kimi tanınmış və sevilmişdir.

105 il ömür yaşayan Ələsgərin həyatının on illəri keşməkeşli olmuşdur. 1918-1919-cu illərdə ermənilərin türklərə qarşı törətdiyi qırğın nəticəsində Göyçə mahalı talanmış, əhali dədə-baba yurdunu tərk etməli olmuşdur. Aşıq Ələsgər də qoca vaxtında ailəsi ilə birlikdə Vətəninə tərk etməyə məcbur olmuş, əvvəlcə Kəlbəcərdə, bir müddət də Tərtərdə yaşamalı olmuşdur. Nəhayət, 1921-ci ildə

Ağkilsə kəndinə qayıdan Aşıq 1926-cı ildə öz doğma yurdunda 105 yaşında vəfat etmişdir.

Aşıq Ələsgərin nəvəsi, eyni zamanda Ələsgər yaradıcılığının tədqiqatçısı, İslam Ələsgər babası haqqında danışaraq qeyd edir ki, Ələsgərin qeyri-adi yaddaşı varmış, bir dəfə eşitdiyini yaddaşına ömürlük yazmış. Aşıq Ələsgər o dövrün savadlı adamları ilə, mirzələri ilə dostluq edər, onların evinə qonaq gələndə onlara kitab oxutdurub qulaq asarmış. O, eşidib öyrənmək yolu ilə zəngin bilik qazanmışdır.

Aşıq Ələsgər Quranı əzbər bilirmiş. Bir dəfə kənddə yas mərasimi olur. Aşıq da bu məclisdə iştirak edir. Molla Quranı oxuyub bitirdikdən sonra Ələsgər mollaya deyir ki, ay Molla, filan yerdə filan sözü düz demədin. Molla gülüb deyir ki, Aşıq Ələsgər, sən ki, oxumayıbsan, nə bilirsən düz demədiyimi?

Aşıq deyir: "Bilməsəm demərəm". Molla gətirib Quranı açır və oxumuş adamlara bir-bir göstərir ki, baxın görün mən deyəndimi? Hamı baxır ki, Molla deyən kimidir. Aşıq Ələsgər isə deyir ki, o kitabda, o söz səhv gedib. Elə məclisdən iki nəfər göndərilər ki, gedib başqa bir Quran gətirinslər. Kitabları tutuşdururlar. Məlum olur ki, də molla kitabında söz səhv gedib.

Aşıq Ələsgər dini kitablarla yanaşı bədii kitablarla da çox əhəmiyyət vermişdir. O, şeirlərində Firdovsinin, Nizaminin, Nəsiminin, Hafizin adını çəkir, onların əsərlərindəki qəhrəmanların adını çəkir. Bütün bunlar göstərir ki, heç bir mədrəsə, məktəb təhsili görməmiş Dədə Ələsgər çox böyük savad sahibi olmuşdur.

Aşıq Ələsgər haqqında söylənilən xatirələrindən və rəvayətlərdən öyrənirik ki, böyük sənətkar qarşı-qarşıya söhbət etdiyi adamların fikrindən keçənləri oxuya bilir-

miş. O, həm də baş verəcək bir çox hadisələri əvvəlcədən yuxuda görmüş.

Dədə Qorqud kimi Aşıq Ələsgərin də alqışı və qarqışı böyük təsir gücündə malik imiş. Dədə Ələsgər, hətta dünyadan köçəcəyi günü belə əvvəlcədən yaxınlarına xəbər veribmiş. Bu cür qeyri-adi keyfiyyəti və böyük istedadı ilə Aşıq Ələsgər Azərbaycan aşıq sənətinin tarixi simvoluna çevrilməyi bacarmışdır. Bu gün biz Aşıq Ələsgər dediyimiz zaman bütövlükdə Azərbaycan aşıq sənəti göz önündə canlanır.

Ələsgərin poeziyasında bir neçə qabarıq istiqamət özünü göstərir. Birinci, xalq müdriqliyindən gələn, xalqı didaktika ilə bağlı olan elat həyat tərzinin təcrübəsi. İkinci istiqamət, onun bilik öyrənmək yolu ilə əldə etdiyi Təsəvvüf simvolikası, İfran elmidir. Üçüncüsü isə, öz könlüdən qaynaqlanan könlü duyğularıdır. İstər Azərbaycan təbiətinin gözəllikləri olsun, istər elat gözəlləri olsun, istərsə də insanın mənəvi gözəllikləri olsun, bütün bu keyfiyyətlərin hamısı bu üç axar boyu Aşıq Ələsgərin poeziyasında danışılıb gəlməkdədir. Onun şeirlərindəki ülvi gözəllik, onun şeirlərindəki dərin fəlsəfi tutum və obrazlılıq, bütün bunlar hamısı, Aşıq Ələsgərin böyük istedadından xəbər verir.

Aşıq Ələsgər daşdığı sənət ənənəsini, Ağ aşıq, Aşıq Alı kimi ustadlardan əxz etmişdir, özünün məhsub olduğu sənət şəcərəsindən, nəsil şəcərəsindən almışdır. Onun atası da, babası da saz-söz sənəti ilə bağlı çox sənətkar adamlar olmuşlar. Bu ənənə Aşığın ailəsində də davam etmişdir. Ələsgərin qardaşları, övladları, nəvələri də bütövlükdə saza-sözə köklənmiş, bu sənətin sirlərini canladırmağı bacaran böyük istedadlı olmuşlar.

Aşıq şeirinin rəngarəng formalardan

keçməsi tarixi də Aşıq Ələsgər yaradıcılığı ilə bağlıdır. O, rəngarəng aşıq şeri formalardan qoşayarpaq qoşma, müstəzad qoşma, cığalı təcnis, dodaqdəyməz, dildönməz təcnis kimi formalardan istifadə etmişdir. Aşıq Ələsgər elə bir nadir söz ustalarındandır ki, sözü mum kimi özünə tabe edə bilər, istədiyi formada sözdən məna ala bilər. Yəni, qeyri-adi dərəcədə sözlə oynamaq, sözü özünə tabe etdirmək və bu meydana xüsusi təşəbbüs göstərərək onun rəngarəng nümunələrini yaratmaq, onun da daxilində sözün hikmətini göstərmək, bu hər sənətkara nəşib olmur.

Forma axtarışları Aşıq Ələsgərin nə qədər böyük sənətkar olduğunu, söz sahibi olduğunu bir daha ortaya qoyur. Dədə Ələsgər bəşəri bir söz zirvəsi, sənət abidəsidir. Ondan ötrü Tanrının yaratdığı əsrarəngiz təbiət, gözəl və gözəllikləri var, bu bir də insanlıq və dünyəvi paklıq var. Onun şeirlərində hər sözün öz çəkisi, öz çataları var.

Aşıq Ələsgərin şeirləri bir tərbiyə məktəbidir. Onlardan hamı qidalanır, hamı öyüd-nəsihət alır. Dədə Ələsgər həqiqətən böyük sənətkardır. Ona görə böyükdür ki, iki min ildən çox yaşı olan ədəbiyyatımızda öz sözünü demiş, heç kəsi təkrar etməmiş, qeyri-adi söz sənəti yaratmışdır.

Rəyçi: prof. V.Xəlilov

İstifadə edilmiş ədəbiyyət

1. Namazov Q. Ozan-aşıq sənətinin tarixi. Bakı: Elm və təhsil, 2013.

2. Aşıq Ələsgər. Əsərləri. Bakı: Şərq-Qərb, 2004.

3. M. Qasımlı. Aşıq sənəti. Bakı: Ozan, 1996.

4. E. İsmayıl. Ulu Göyçə. Bakı: Yazıçı, 1990.

Н.Мирзоева

Сбережем духовно-национальные ценности Резюме

В статье говорится о представителе ашугского искусства Ашуге Алескере. Об искусстве, которое при поддержке и заботе нашего государства вошло в список нематериального культурного наследия ЮНЕСКО в 2009 году.

Рассказывается об организации внеклассных мероприятий, для воспитания у молодого поколения наших национально-духовных ценностей. Данные мероприятия, проводятся с целью обогащения духовного мира молодого поколения

N.Mirzoyeva

Let's safeguard our moral values Summary

With the support and care of the government in 2009, there was given the information about the ashig art and its great representative Ashig Alasgar which was added to the UNESCO's intangible cultural heritage. It deals with the role of enriching, young generation's inner world through the organizing extracurricular events for instilling national-moral values to the students.